

Allmänhetens syn på djurförsök

Vetenskapsrådets undersökning om
allmänhetens attityd till djurförsök 2018

Allmänhetens syn på djurförsök

Vetenskapsrådets undersökning om allmänhetens
attityd till djurförsök 2018

VR1914
Dnr 2018-06356
ISBN 978-91-88943-13-2

Swedish Research Council
Vetenskapsrådet
Box 1035
SE-101 38 Stockholm, Sweden

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	4
Summary	5
1. Undersökningen	6
2. Resultat	7
Spontana attityder till ordet ”djurförsök”	7
Kunskaper om djurförsök	7
Informationskällor	9
Attityder till djurförsök i medicinsk forskning	10
Olika djurslag	15
Förtroende för forskarna	16
3. Tidigare inställning till djurförsök	18
4. Omvärlden	19
5. Reflektioner	21
6. Frågorna	22

Förord

Vetenskapsrådet har som uppgift att finansiera forskning av högsta vetenskapliga kvalitet men också att samordna och utveckla kommunikation om forskningens betydelse, resultat och villkor. Forskarinitierad forskning är stommen i vår finansiering. Det innebär att Vetenskapsrådet ibland stödjer forskning där försöksdjur ingår, främst som del i medicinsk grundforskning med målet att kunna förebygga och behandla sjukdom men även för att testa säkerheten hos läkemedel innan de ges till människor.

Regeringen har gett Vetenskapsrådet i uppdrag att arbeta med bevakning av försöksdjursvetenskap och utveckling av området. Till vår hjälp har vi en expertgrupp för försöksdjursvetenskap som består av tolv ledamöter med kompetens inom forskning med djurexperimentell inriktning och inom etik. Vetenskapsrådet har en årlig utlysning av ett särskilt projektbidrag för utveckling av metoder för ersättning, begränsning och/eller förfining av djurförsök. Dessutom informerar Vetenskapsrådet om djurförsök via en webbplats (djurforsok.info) med fokus på försöksdjursfrågor som drivs i samarbete med åtta svenska universitet. Varje år anordnar Vetenskapsrådet med hjälp av expertgruppen för försöksdjursvetenskap ett heldagsseminarium om aktuella försöksdjursfrågor.

Attitydundersökningen som presenteras i denna rapport är en del i Vetenskapsrådets arbete med att informera och skapa förutsättningar för en saklig diskussion som berör försöksdjursfrågor. Av undersökningen framgår att åtta av tio svenskar kan acceptera djurförsök i vissa sammanhang inom medicinsk forskning när syftet är att få mer kunskap om sjukdomar och hur de kan förebyggas och botas. Det är ungefär lika många som 2008 då en undersökning av allmänhetens attityd till försöksdjur senast mättes. I Sverige och EU regleras djurskydd tydligt i lagstiftningen och all forskning med djurförsök måste godkännas av en etisk nämnd innan den får utföras. Det är därför tillfredställande att se att två av tre som har svarat på undersökningen har mycket eller ganska stort förtroende för att forskarna följer lagar och regler.

För ämnesrådet för medicin och hälsa vid Vetenskapsrådet,

Stockholm, 23 april 2019

Jan-Ingvar Jönsson
Huvudsekreterare

Sandra Kleinau
Biträdande huvudsekreterare

Sammanfattning

Vetenskapsrådet har genomfört en attitydundersökning om djurförsök för att ta reda på allmänhetens inställning till djurförsöksfrågor. Undersökningen är en uppföljning av den undersökning på samma tema som myndigheten genomförde 2008¹, kompletterad med ytterligare några frågor. Drygt tusen personer, från 16 år och uppåt, tillfrågades under september 2018. De tillfrågade representerar ett tvärsnitt av Sveriges befolkning. Resultatet har jämförts med resultatet från 2008 där det är möjligt.

Drygt hälften (55 procent) av de som deltog i 2018 års undersökning anser att djurförsök är acceptabelt i medicinsk forskning. I fördjupande följdfrågor visar det sig att närmare åtta av tio (78 procent) accepterar djurförsök i vissa sammanhang. Om man dessutom vet att djuren behandlas väl och inte utsätts för onödigt lidande ökar acceptansen till 82 procent. Detta, att acceptansen ökar när deltagarna utmanas med nya omständigheter, visar på komplexiteten i frågan om djurförsök.

Inställningen till djurförsök är ungefär densamma som 2008. Acceptansen för djurförsök är därmed fortsatt hög i Sverige jämfört med övriga Europa, där acceptansen ligger runt 65 procent.

Resultaten visar också att det vanligaste sammanhanget där man tror att djurförsök förekommer är forskning, medicin och läkemedelsindustri, vilket även var fallet 2008. En skillnad jämfört med 2008 är att färre tänker på smink och skönhetsprodukter (som är förbjudet att testa på djur).

Frågan om olika typer av försöksdjur, som inte ställdes 2008, ger en fingervisning om att allmänheten gör skillnad på olika djurslag i djurförsök. Högst är acceptansen för bananflugor och gnagare och lägst för tamdjur som hund och katt.

Generellt har allmänheten också förtroende för att forskarna följer lagar och regler för djurskydd.

Sammanfattningsvis visar undersökningen att det finns en bred allmän acceptans för att använda djur för medicinsk forskning, samt att folkets attityd inte har förändrats mellan 2008 och 2018.

¹ Vetenskapsrådet (2008). Allmänhetens syn på djurförsök.

Summary

The Swedish Research Council has conducted an opinion survey on animal experiments, to find out the attitudes of the public to animal experiment issues. The survey is a follow-up of the survey on the same theme conducted in 2008², supplemented with a few additional questions. Just over 1 000 persons, aged 16 or older, were questioned in September 2018. Those asked form a representative selection of the Swedish population. The results were compared with the 2008 results where possible.

In the 2018 survey, just over half (55 per cent) of the public consider that animal experiments are acceptable in medical research. The more in-depth follow-up questions showed that almost eight out of ten (78 per cent) accept animal experiments in some contexts. If it is also known that the animals are treated well and not exposed to unnecessary suffering, acceptance increases to 82 per cent. The fact that acceptance increases when those questioned are challenged with new circumstances shows the complexity surrounding animal experiment issues.

The attitude towards animal experiments is approximately the same as in 2008. This means that acceptance of animal experiments continues to be high in Sweden compared to the rest of Europe, where acceptance is around 65 per cent.

The results also show that the most common contexts in which people think animal experiments are conducted are research, medicine and the pharmaceutical industry, which was also the case in 2008. One difference compared to 2008 is that fewer people think of makeup and beauty products (which are banned from being tested on animals).

The question about different types of laboratory animals, which was not asked in 2008, gives an indication of the public differentiating between types of animals in animal experiments. The highest acceptance was for fruit flies and rodents, and the lowest for household pets, such as dogs and cats.

In general, the public also trust researchers to comply with legislation and regulations for animal protection.

In summary, the survey shows that there is broad general acceptance of using animals in medical research, and that the attitude of the public has not changed between 2008 and 2018.

² Swedish Research Council (2008). Public opinion in Sweden on the use of animals in research.

1. Undersökningen

Denna studie beskriver allmänhetens inställning till djurförsök, både på ett allmänt plan och specifikt i medicinska syften för att kunna behandla och bota sjukdomar. En liknande undersökning gjordes 2008. För att undersöka hur det ser ut idag, och om inställningen till djurförsök har förändrats under den senaste tioårsperioden, gjorde Vetenskapsrådet en ny undersökning 2018.

Frågorna utarbetades av Vetenskapsrådet utifrån det frågeformulär som användes 2008, och kompletterades med nya frågor om bland annat synen på användningen av olika djurslag samt förtroende för forskarna. Frågorna, varav några var öppna och andra var flervalfrågor, finns sist i rapporten.

Vetenskapsrådet gav undersökningsföretaget Ipsos i uppdrag att genomföra undersökningen. Totalt telefonintervjuades 1 008 invånare under perioden 4-20 september 2018.

De som svarade utgör ett riksrepresentativt urval av allmänheten över hela landet, från 16 år och uppåt. 2018 ställdes alla frågorna till alla intervjupersoner, till skillnad från 2008 då de öppna frågorna enbart ställdes till omkring en fjärdedel av hela urvalet (under en dag).

2. Resultat

Spontana attityder till ordet ”djurförsök”

Den första frågan som ställdes till deltagarna i undersökningen var en öppen fråga för att få spontana svar om inställningen till djurförsök: ”Vad är det första du kommer att tänka på när jag säger ordet djurförsök?”. Totalt besvarade 92 procent frågan med ett öppet svar. Några typiska exempel på svar:

- Utnyttjande av djur.
- Ordet djurförsök har en dålig klang.
- Hoppas att man ska slippa det.
- Etik, råttor.
- Bättre än människoförsök.
- Sprutor, mediciner.
- Det är väl kanske bra, om det ger någonting vetenskapligt.
- Djur och forskning.
- Det värsta jag kan tänka mig.

De spontana svaren kan grupperas efter vilka känslor de ger uttryck för: negativt känsloladdade, neutrala och accepterande. Lite fler än hälften (52 procent) ger ett negativt laddat svar, till exempel ”usch” och tortyr”. En knapp tredjedel (29 procent) ger ett neutralt svar, till exempel ”forskning” och ”mus”. Endast 6 procent angav accepterande uttryck, till exempel ”Det är bra”.

Resultatet visar att det är vanligare att associera djurförsök med negativa känslor än med neutrala och accepterande känslor.

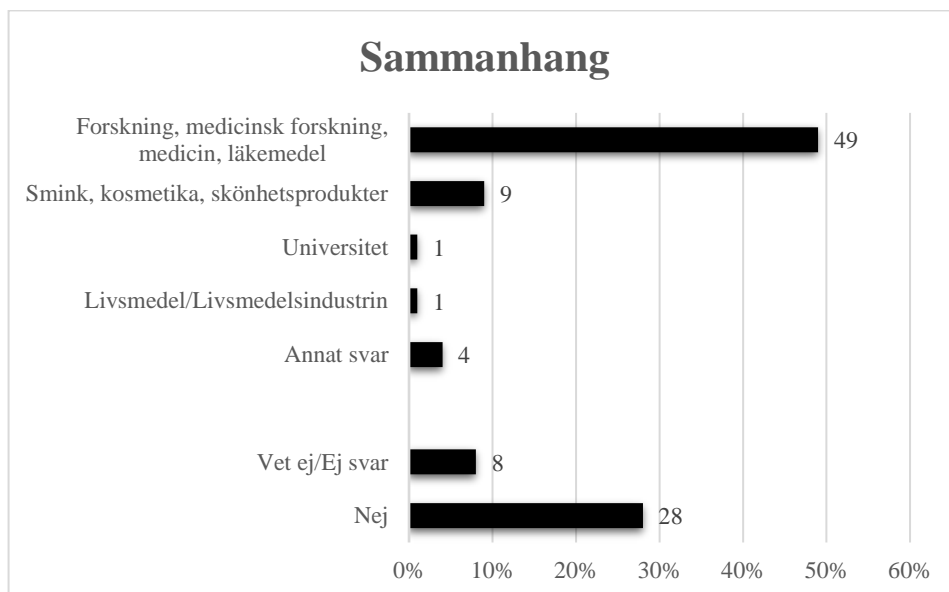
Kunskaper om djurförsök

För att få en uppfattning om vilken kunskap allmänheten har om djurförsök ställdes frågan: ”Känner du till några sammanhang där du tror att djurförsök förekommer i Sverige?”.

Ungefär sex av tio anger att de känner till ett sådant sammanhang. Det är lika många som i undersökningen 2008.

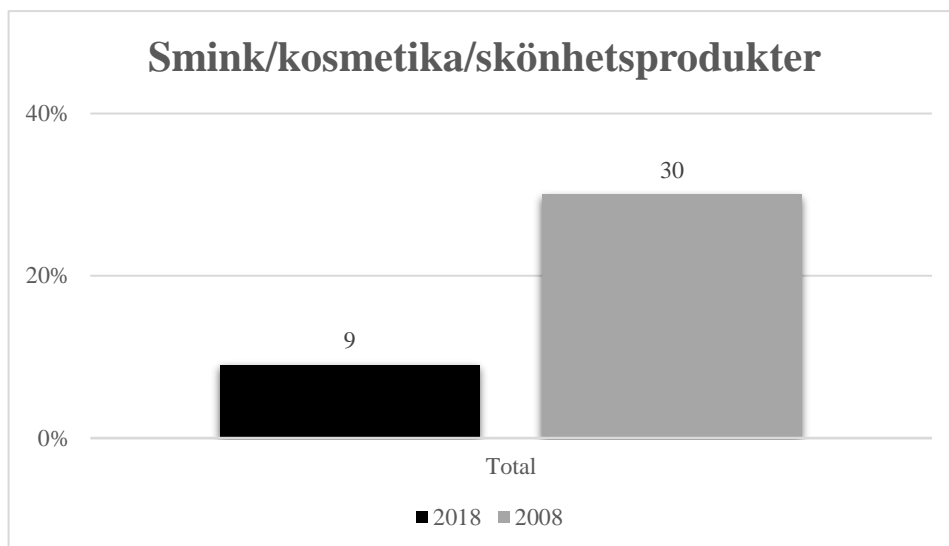
Ungefär lika många män som kvinnor anger att de känner till något sammanhang där de tror att djurförsök förekommer. Samma sak gäller för de olika åldersgrupperna. Störst skillnad ser man på utbildningsnivå. Omkring hälften av deltagarna med enbart grundutbildning känner till något sammanhang där de tror att djurförsök förekommer, medan i stort sett alla med högre utbildning anger att de känner till något sammanhang.

De vanligaste exemplen på sammanhang är kopplade till forskning, medicin och läkemedelsindustri (ungefär hälften av svaren). (Se figur 1.) Så var det även 2008.

Figur 1. "Känner du till något eller några sammanhang där du tror att djurförsök förekommer i Sverige idag?" Spontana svar på sammanhang.

En av tio nämner smink, kosmetika och skönhetsprodukter som exempel på sammanhang där de tror att djurförsök förekommer. Mer än dubbelt så många kvinnor (13 procent) som män (5 procent) angav denna kategori. Jämfört med 2008 är det en kraftig minskning då tre av tio spontant nämnde smink, kosmetika och skönhetsprodukter. (Se figur 2.) Det kan vara ett resultat av att det varit förbjudet att testa kosmetika på djur i Sverige sedan 2004, och i hela EU sedan 2013, och speglar sannolikt en ökad kunskap om de lagar som gäller.

Figur 2. "Känner du till något eller några sammanhang där du tror att djurförsök förekommer i Sverige idag?" Andel som spontant svarar smink/kosmetika/skönhetsprodukter.

För att få en uppfattning om vart allmänheten skulle vända sig om de vill ha information om djurförsök ställdes den öppna frågan: ”Vart skulle du vända dig om du har frågor om djurförsök?”.

Den enskilt största gruppen (fyra av tio) av deltagarna angav att de inte vet vart de skulle vända sig eller att de är osäkra. Det näst vanligaste svaret (nästan tre av tio) var att man skulle söka efter information på internet. Sammantaget är det alltså cirka två tredjedelar som inte känner till någon självklar källa.

Bland övriga svar fanns olika myndigheter och organisationer (här nämndes bland annat djurrättsorganisationer, universitet, jordbruksverket, företag, etisk nämnd och myndighet generellt). Denna fråga fanns inte med i undersökningen 2008.

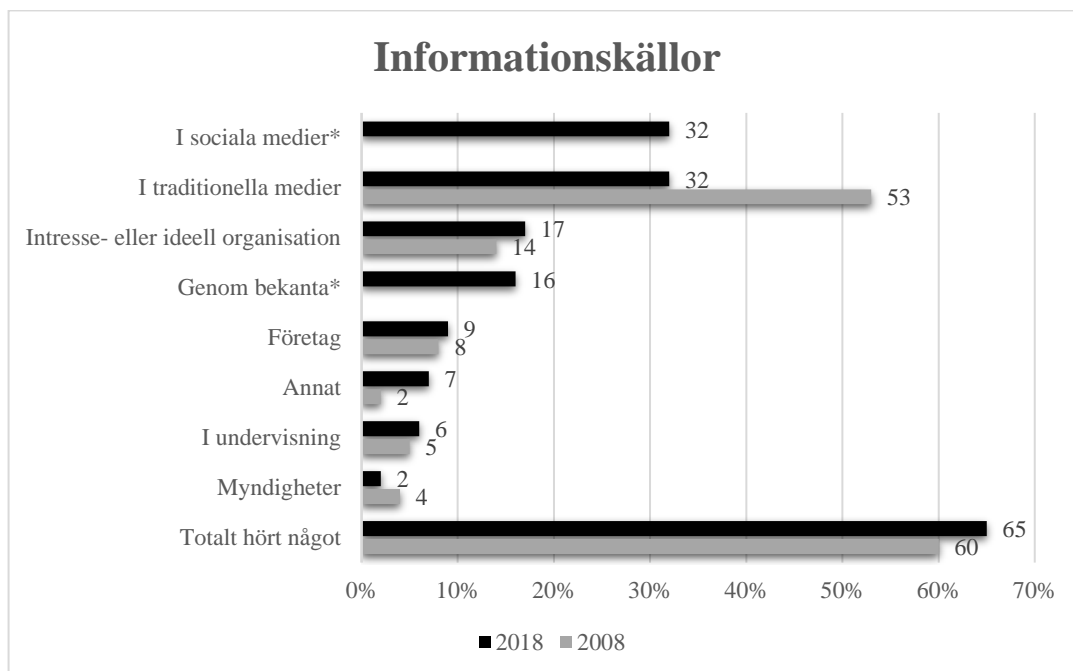
Informationskällor

På frågan om man sett eller hört något om djurförsök det senaste året, svarade 65 procent att de gjort det. Det är något fler än 2008 då 60 procent uppgav att de sett eller hört något om djurförsök.

Kvinnor har sett och hört mer om djurförsök än män. De yngre åldersgrupperna har sett och hört mer om djurförsök än de äldre. Och ju högre utbildning, desto oftare har man sett eller hört om djurförsök. Samma mönster fanns 2008, även om det totalt är fler som hört något om djurförsök nu.

Det vanligaste är att deltagarna har sett eller hört något om djurförsök i traditionella medier och i sociala medier – båda dessa källor är lika vanliga 2018. (Se figur 3.)

Sociala medier är den vanligaste källan bland yngre, medan traditionella medier är vanligast bland äldre. Ju högre utbildning desto oftare har man tagit del av djurförsök i traditionella medier snarare än i sociala medier. 2008 var sociala medier inte lika vanligt och fanns inte med som ett alternativ.

Figur 3. "Har du under det senaste året sett eller hört något om djurförsök genom något av följande alternativ?" (Flera svar möjliga. Därför blir summan av de olika informationskällorna större än de 65 procent som uppger att de sett eller hört något.) *Dessa alternativ lades till 2018.

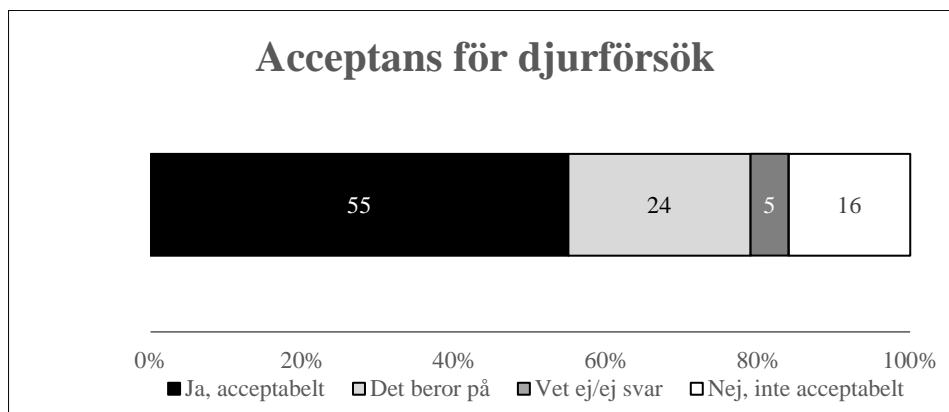
Andra källor som myndigheter, företag och undervisning är ovanligare. Något vanligare är att man sett eller hört något om djurförsök genom bekanta eller intresseorganisationer. Bekanta och intresseorganisationer är något vanligare bland kvinnor än män, och påtagligt vanligare bland yngre, särskilt i åldersgruppen 16-29 år.

Jämfört med 2008 är det alltså fler i 2018 års undersökning som hört talas om djurförsök under det senaste året. En förklaring kan vara tillkomsten av sociala medier som Facebook och Twitter där just bekanta och intresseorganisationer ofta kommer till tals.

Attityder till djurförsök i medicinsk forskning

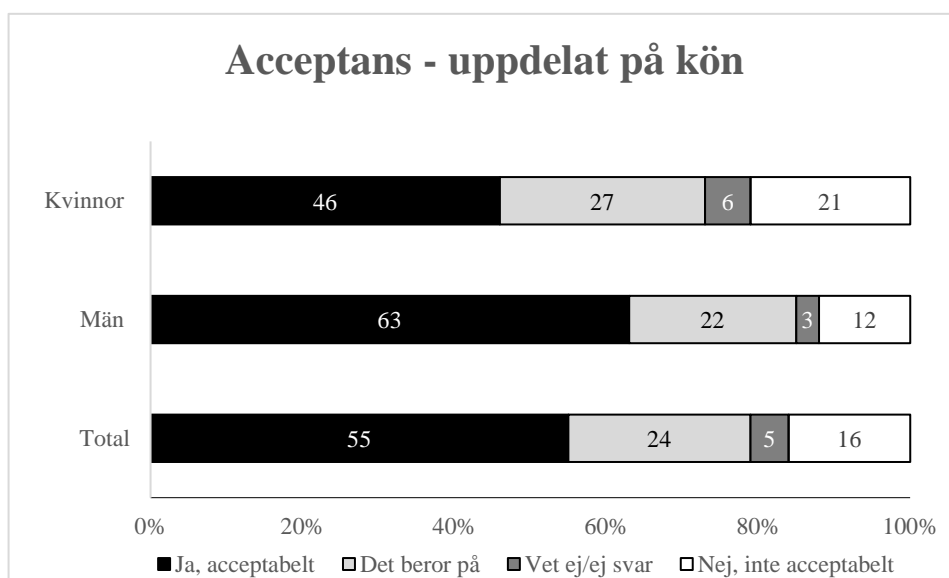
För att mäta svenska folkets acceptans för djurförsök inom medicinsk forskning ställdes frågan: "Idag förekommer i Sverige djurförsök inom den medicinska forskningen. Syftet är att forskarna ska kunna lära sig mer om hur sjukdomar utvecklas och hur de kan botas. Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på djur i sådana syften eller tycker du inte det?" (Fråga 4.) Eftersom frågan nämner syftet mäter vi här inte den spontana attityden utan testar snarare olika argument.

Totalt svarade 55 procent "Ja" och 24 procent "Det beror på". Endast 16 procent var negativa och 5 procent angav "Vet ej"/ej svar. (Se figur 4.) Alternativet "Det beror på" lades till 2018 för att fördjupa förståelsen för hur man ställer sig till djurförsök. Analys av detta svarsalternativ finns längre ner i detta kapitel.

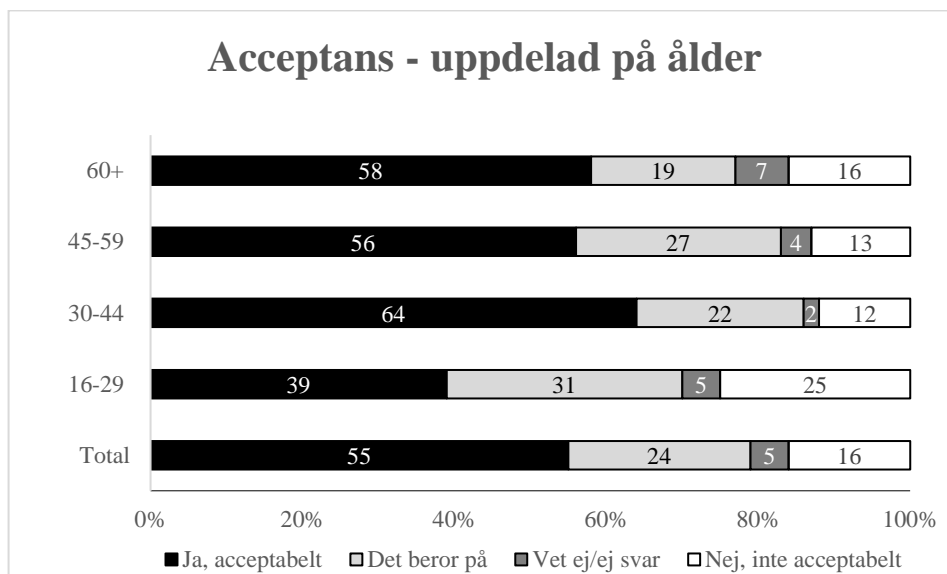
Figur 4. "Idag förekommer djurförsök inom medicinsk forskning. Syftet är att lära sig mer om hur sjukdomar utvecklas och hur de kan botas. Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på djur i sådana syften eller tycker du inte det?" (Fråga 4)

En analys av hur olika grupper svarat visar att män i större utsträckning än kvinnor anser att det är acceptabelt med djurförsök. (Se figur 5.)

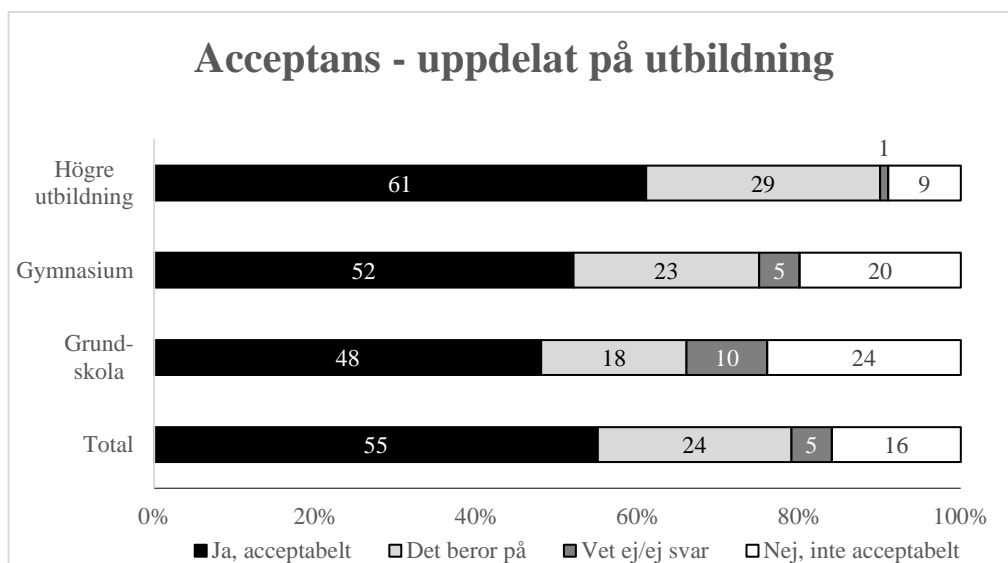
Figur 5. "Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på djur i medicinska syften eller tycker du inte det?" Svaren är uppdelade på kön.

Störst andel som svarar att det inte är acceptabelt finns i gruppen unga (16-29 år). Acceptansen är högre i övriga åldersgrupper. (Se figur 6.)

Figur 6. "Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på djur i medicinska syften eller tycker du inte det?" Svaren är uppdelade på åldersgrupper.

Vad gäller utbildningsnivå är det tydligt att ju högre utbildning en person har, desto vanligare är svaret att det är acceptabelt med djurförsök. Störst andel som uppger "Inte acceptabelt" finns i gruppen med enbart grundutbildning. (Se figur 7.)

Figur 7. "Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på djur i medicinska syften eller tycker du inte det?" Svaren är uppdelade på utbildningsnivå.

Sammanlagt är det alltså unga personer samt kvinnor som är mest negativa till djurförsök. Det är också dessa grupper som sett och hört mest om djurförsök det senaste året, och då framför allt genom bekanta eller sociala medier. (Se avsnittet "Informationskällor" nedan.)

År 2008 fanns inte alternativet ”Det beror på”, vilket gör det svårt att direkt jämföra resultaten mellan 2018 och 2008 i fråga 4. Vad man däremot kan se är att mönstret för de olika grupperingarna är samma 2008 som 2018. Det vill säga att fler män än kvinnor svarade att djurförsök är acceptabelt även 2008. På samma vis var acceptansen högre bland äldre än bland yngre även 2008. Och vad gäller utbildning var det 2008 ännu tydligare än 2018 att acceptansen för djurförsök ökade med utbildningsnivån.

För att fånga upp vad som ligger bakom inställningen till djurförsök i fråga 4 ställdes ett antal följdfrågor (frågorna 5 och 6). (Se flödesschema figur 8.)

De som svarat ”Det beror på” eller ”Nej” i fråga 4 (totalt 40 procent) fick den uppföljande frågan: ”Finns det några sammanhang där du tycker det kan vara acceptabelt med djurförsök?” (Fråga 5). När denna grupp fick förtydliga sitt svar, svarade en majoritet ”Ja” (58 procent). Andelen som svarade ”Nej” i denna grupp var nu 32 procent, och 10 procent svarade ”Vet ej”.

I uppföljningsfrågan var könsfördelningen mycket jämn. Bara marginellt fler män än kvinnor svarade att djurförsök i några fall kan vara acceptabelt. Tydligare var skillnaden i utbildningsnivå, där de med högre utbildning var mest benägna att svara ”Ja”.

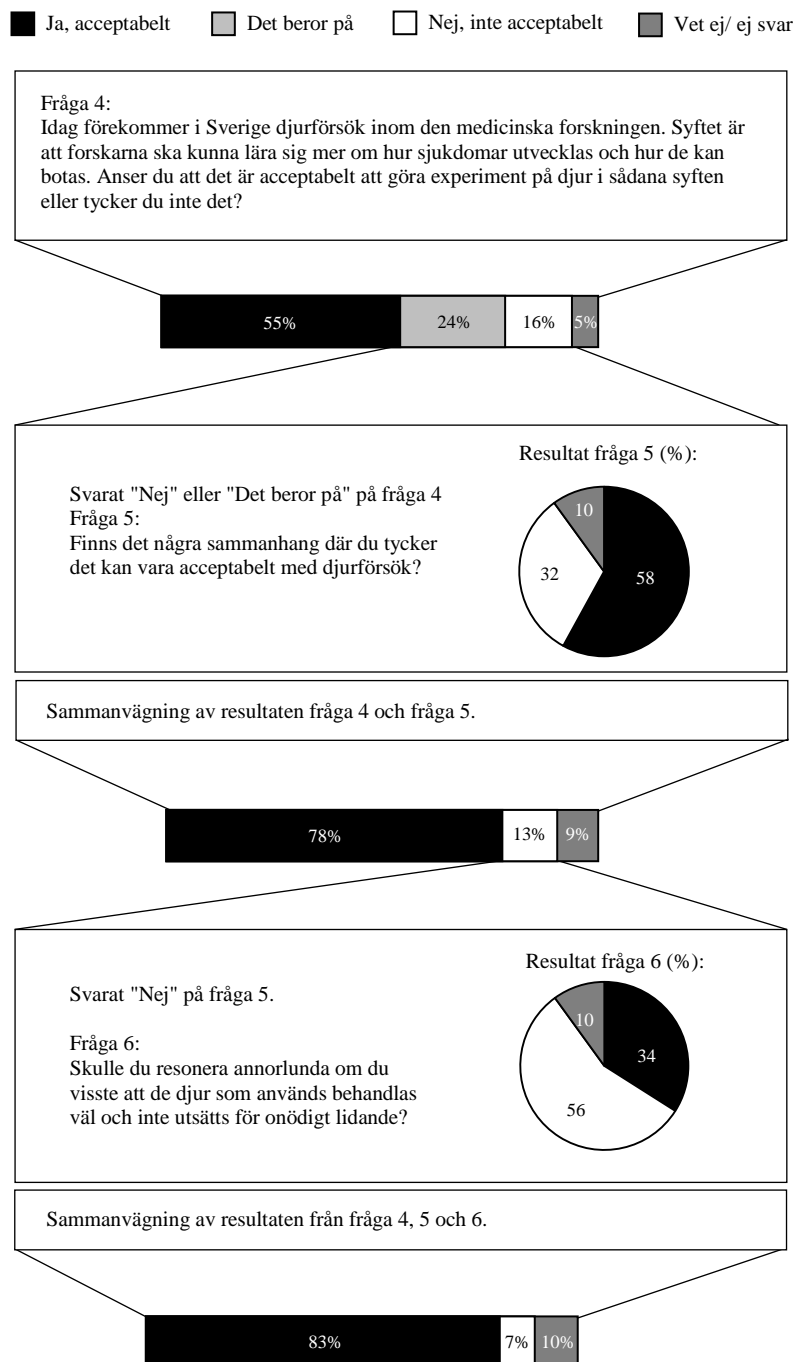
Exempel på förtydligade sammanhang bland de spontana svaren handlar framför allt om medicinska aspekter och djurens välfärd.

När dessa förtydligade svar räknas samman med svaren från fråga 4, anser totalt 78 procent att det finns vissa sammanhang där det är acceptabelt med experiment på djur. Totalt 13 procent svarar nej och 9 procent vet ej. (Se flödesschema figur 8.)

För att ta reda på vilken betydelse djurens lidande har, ställdes ytterligare en uppföljande fråga till dem som svarat ”Nej” i fråga 5 (totalt 13 procent). Följdfråga 6 löd: ”Skulle du resonera annorlunda om du visste att de djur som användes behandlas väl och inte utsätts för onödigt lidande?” Av dem som fick denna följdfråga svarade en tredjedel ”Ja” (34 procent).

De som är mest benägen att ändra inställning förutsatt att djuren inte lider i onödan är de med enbart grundskoleutbildning.

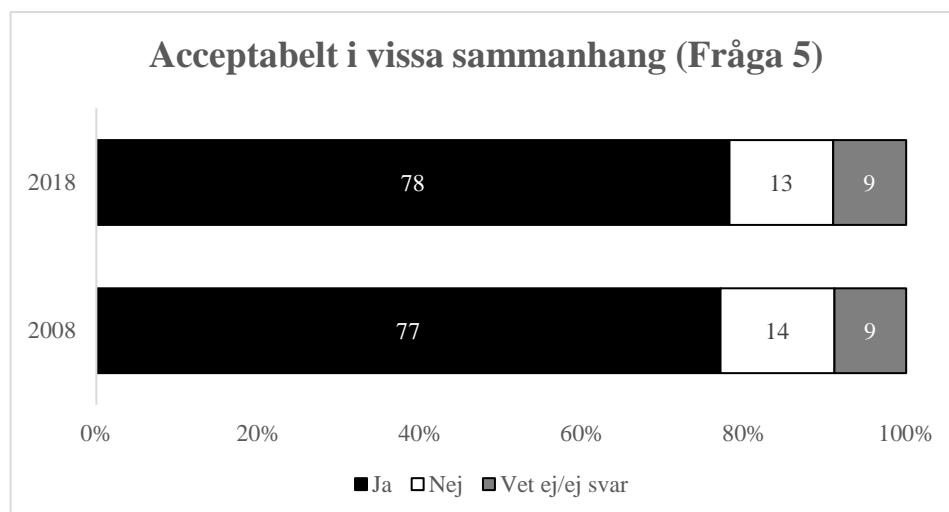
När även dessa förtydligade svar räknas samman med svaren från fråga 4 och 5, anser totalt 83 procent att det finns vissa sammanhang där det är acceptabelt med experiment på djur för att lära sig mer om sjukdomar och kunna bota dem, förutsatt att djuren behandlas väl och inte lider i onödan. (Se flödesschema figur 8.)

Figur 8. Flödesschema över vilka svarsgrupper som får följdfrågor och hur resultaten summeras efter varje fråga.

Alternativet "Det beror på" lades till 2018 för att ge en mer nyanserad bild av allmänhetens inställning till djurförsök eftersom ämnet är kontroversiellt för många. Eftersom alternativet inte fanns med 2008 är det svårt att direkt jämföra acceptans mellan dessa år.

Det som däremot går att jämföra är de sammanvägda svaren i följdfrågan om acceptans för djurförsök i vissa sammanhang (fråga 5) för båda åren. 2018 svarade totalt 78 procent att det var acceptabelt, jämfört med 77 procent år. (Se figur 9.) Acceptansen för djurförsök inom medicinsk forskning i särskilda sammanhang är alltså ungefär lika stor 2018 som 2008.

Figur 9. "Finns det något sammanhang där du tycker det kan vara acceptabelt med djurförsök?" (Fråga 5) De förtydligade svaren är sammanräknade med svaren från fråga 4 för att ge en fördjupad helhetsbild.

Olika djurslag

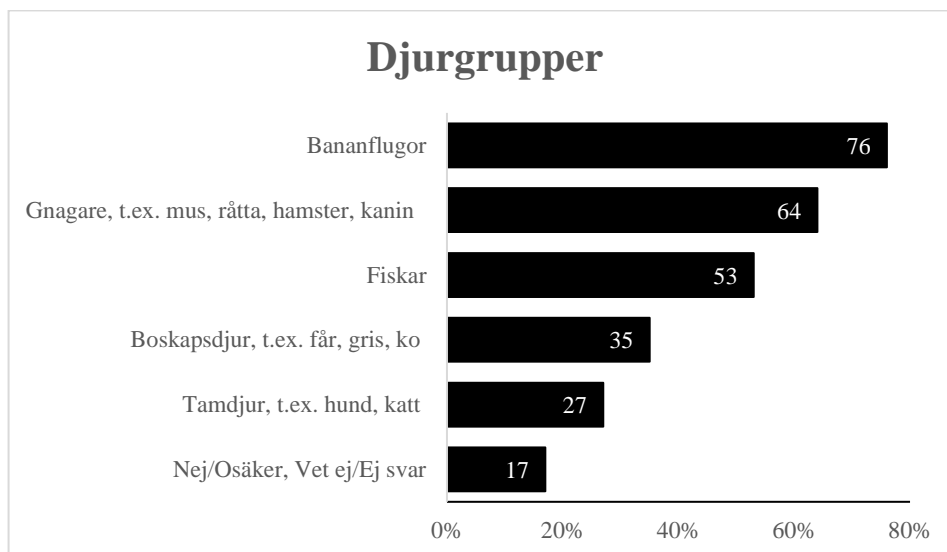
Med försöksdjur avses enligt Jordbruksverket djur som används i djurförsök eller djur som föds upp för att användas i djurförsök.

Under 2016 användes cirka 350 000 försöksdjur i Sverige enligt den europeiska definitionen. Här räknas ryggradsdjur och bläckfiskar in, men inte insekter. Bananflugan, som är en vanlig modellorganism inom forskning, räknas alltså inte som försöksdjur enligt europeisk eller svensk definition.

Möss och råttor är de vanligaste försöksdjuren. Tre fjärdedelar av försöksdjuren i EU är möss. I den svenska definitionen av försöksdjur räknas många fler djur in i begreppet än i den europeiska definitionen. Sedan 2003 räknas provfiske som djurförsök. Provfiske sker för att undersöka fiskbestånden i våra vattendrag. Med denna definition är 99 procent av försöksdjuren fisk.

I 2018 års undersökning ställde vi frågan om acceptansen för djurförsök på olika djurgrupper för att ta reda på om det är någon skillnad i synen på användandet av olika djur.

En stor majoritet, 76 procent, tycker att det är acceptabelt att göra experiment på bananflugor, men bara 27 procent tycker att det är acceptabelt att göra experiment på tamdjur som hund och katt. (Se figur 10.)

Figur 10. "Idag används många olika typer av försöksdjur. Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på någon av följande djurgrupper?" Andel ja-svar.

Acceptansen för den vanligaste gruppen försöksdjur, det vill säga gnagare där mus, råtta, hamster och marsvin ingår, är 64 procent. Det är förhållandevis högt, vilket kan bero på att det är välkänt sedan länge att just dessa djur brukar användas för djurförsök.

Lägst acceptans är det för djurförsök på husdjur som katt och hund, som ofta ses som "familjemedlemmar". Liknande orsak kan ligga bakom den relativt låga acceptansen för boskapsdjur som får, gris och ko (35 procent).

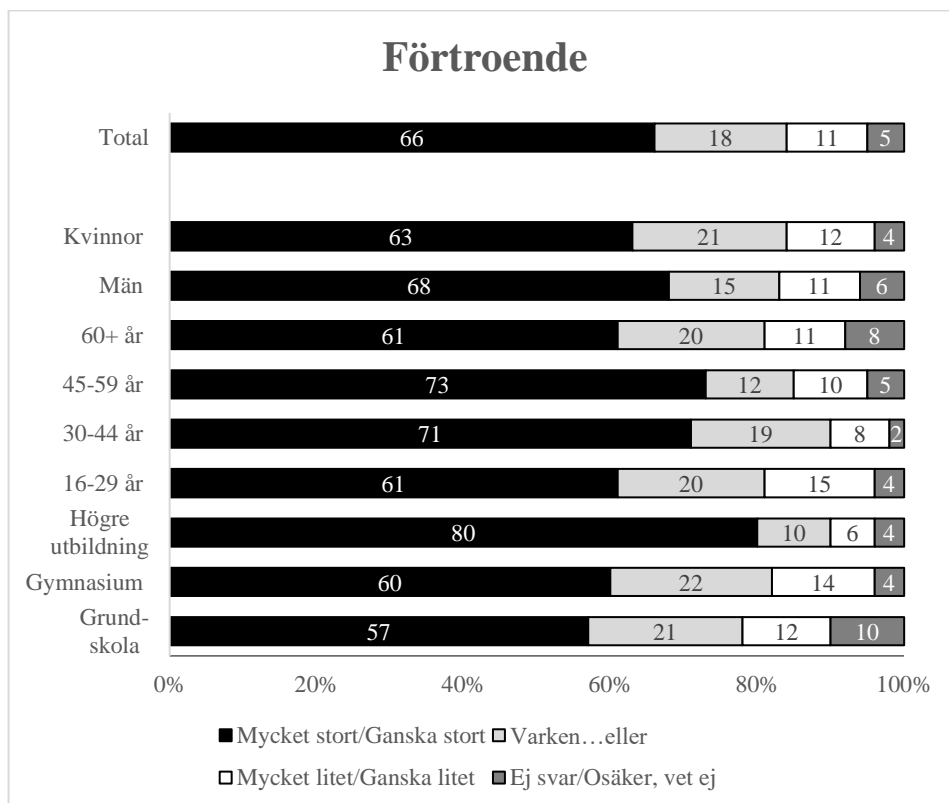
Att fiskar inte har högre acceptans än 53 procent kan möjligen bero på att de svarande har tolkat fisk som stora matfiskar av typen lax och torsk, snarare än små zebrafiskar, en randig akvariefisk som blivit ett vanligt försöksdjur och ersatt större och mer komplexa djur i olika forskningsprojekt.

Svaren 2018 ger en tydlig fingervisning om att allmänheten ser olika på djurförsök beroende på vilket djurslag som används. Frågan om djurgrupper ställdes inte 2008, så jämförelsematerial saknas här.

Förtroende för forskarna

Generellt har allmänheten stort förtroende för att forskarna följer lagar och regler för djurskydd.

Två av tre (66 procent) uppger att de har ganska stort eller mycket stort förtroende för att forskarna följer lagar och regler. Endast 11 procent uppger att de har ganska eller mycket litet förtroende för forskarna. Störst är förtroendet hos dem med högre utbildning. Denna fråga fanns inte med i 2008 års undersökning. (Se figur 11.)

Figur 11. "Det finns lagar och regler för djurskydd i Sverige. Till exempel måste all forskning med djurförsök godkännas av en oberoende etisk nämnd innan den får utföras. Vilket förtroende har du för att forskarna följer dessa regler?"

3. Tidigare inställning till djurförsök

2008 gjorde Vetenskapsrådet den senaste undersökningen om inställningen till djurförsök. Dessförinnan genomfördes den senaste allmänna undersökningen om attityder till djurförsök i offentlig regi 1992, av dåvarande Medicinska forskningsrådet i samarbete med Sveriges Radio². Frågeställningarna då var inte identiska med 2008 och 2018, så det är svårt att dra några slutsatser om förändringar i attityder över denna tid.

Det närmast jämförbara resultatet från 1992 års undersökning gäller frågan om acceptans för djurförsök i vissa medicinska sammanhang och under vissa omständigheter: ”Vilken är er personliga åsikt om användning av försöksdjur i medicinsk forskningsverksamhet? Tycker ni att det kan tillåtas eller bör det förbjudas?”. Då svarade 60 procent att det kan tillåtas eller kan tillåtas med vissa reservationer. Ytterligare tio procent sa att djurförsök generellt inte ska tillåtas, men angav reservationer att det ändå under vissa omständigheter kunde vara godtagbart.

Totalt angav alltså sju av tio av de tillfrågade 1992 att djurförsök kunde vara acceptabla i vissa sammanhang och under vissa omständigheter. Detta kan jämföras med både 2008 års och 2018 års undersökning där 77 respektive 78 procent angav att djurförsök i medicinskt syfte kan vara acceptabelt i vissa sammanhang.

Jämförelsen antyder att acceptansen för djurförsök i medicinskt syfte kan ha ökat något de senaste 20-25 åren.

4. Omvärlden

I Sverige finns sedan några år tillbaka ett 3R-center på Jordbruksverket. 3R-center har i uppdrag att arbeta för en ökad djurvälstånd och för att färre djur ska användas i försök. Så här skriver Sveriges 3R-center om sitt uppdrag: "Vårt uppdrag är att underlätta och samordna arbetet med att ersätta (replace), minska (reduce) och förfinna (refine) djurförsök i Sverige".

Vetenskapsrådet beviljar varje år bidrag för 3R-projekt för att utveckla metoder för ersättning, begränsning och förfinning av djurförsök i medicinsk forskning. Det görs i samråd med bland annat Sveriges 3R-center och Jordbruksverket.

Flera av Europas länder har upprättat 3R-center eller liknande organisationer. Även EU arbetar och driver frågor om djurförsök och djurens välfärd. Senast 2018 antog EU en icke-bindande resolution för att EU ska arbeta med att djurförsök inom skönhetsbranschen ska förbjudas i hela världen. Sverige förbjöd djurförsök inom skönhetsbranschen 2004 och inom EU förbjöds det 2013.

Det är inte bara Sverige som genomför undersökningar av allmänhetens syn på djurförsök. I Storbritannien görs detta regelbundet. Den senaste genomfördes 2016 och jämfördes med data från 2014.³ Här följer exempel på de viktigaste resultaten från studien 2016:

- Allmänhetens inställning till användningen av djur i forskning har inte förändrats mycket mellan 2014 och 2016. En majoritet (65 procent) säger att de kan acceptera användningen av djur i forskning så länge som det är för medicinska ändamål och det inte finns några alternativ, medan stödet för ett direkt förbud mot djurförsök är 26 procent.
- Det är fortfarande många i Storbritannien som tror att djurförsök är tillåtet vid testning av smink och skönhetsprodukter, 35 procent 2016 och 31 procent 2014.

Resultaten från undersökningen i Storbritannien går inte att jämföra direkt med resultaten i Vetenskapsrådets studie från 2018 eftersom frågorna inte har ställts på samma sätt. Men generellt tycks siffrorna tyda på att acceptansen för djurförsök är högre i Sverige än i Storbritannien och att medvetenheten om att smink och skönhetsprodukter inte får testas på djur är större i Sverige.

I en rapport som EU sammanställt 2010, "Science and Technology Eurobarometer report" undersöks allmänhetens syn på djurförsök som en del i undersökningen.⁴

- 44 procent tycker att forskare ska få göra experiment på djur (37 procent tycker inte det)
- 66 procent tycker att forskare ska få använda djur, till exempel möss, i sin forskning om forskningen leder till ny fakta/information om människors hälsa och sjukdomar (18 procent tycker inte det)

³ Department for Business, Energy and Industrial Strategy, UK (2016). Public attitudes to animal research in 2016.

⁴ EU-kommissionen (2010). Special Eurobarometer 340, Science and Technology Report.

- 44 procent tycker att forskning på stora djur, till exempel hundar och apor, är acceptabel.

Acceptansen inom EU 2010 ligger således på samma nivå (nästan 66 procent) som Storbritannien 2018.

5. Reflektioner

Djurförsök väcker känslor, och för en del mycket starka känslor. Det visar de spontana svaren på undersökningens öppna frågor. Resultatet belyser vikten av information och transparens om djurförsök i samhället.

De som deltagit i undersökningen anger oftast sociala medier och traditionella medier som källa för information om djurförsök. Internet och sociala medier har en betydande roll i dagens samhälle för hur vi hittar och tar till oss information. Detta gäller förstås även information om känsloladdade områden som djurförsök, och det visar att information bör finnas tillgänglig på olika plattformar för att nå så många som möjligt.

Fyra av tio är osäkra eller vet inte vart de ska vända sig med frågor om djurförsök. Det pekar på att informationen om djurförsök behöver utökas.

Drygt sex av tio anser sig känna till något sammanhang där djurförsök förekommer i Sverige idag. Ju högre utbildning, desto större är sannolikheten att man känner till ett sådant sammanhang. Av de sammanhang som nämns är de flesta svaren kopplade till forskning, medicin och läkemedelsutveckling.

En av tio anger smink och skönhetsprodukter som ett sammanhang för djurförsök. Det kan låta som en hög siffra med tanke på att det varit förbjudet enligt svensk lag att testa smink, kosmetika och skönhetsprodukter på djur sedan 2004, men i 2008 års undersökning angav tre av tio detta sammanhang vilket tyder på att medvetenheten om att smink inte testas på djur har ökat.

Nästan åtta av tio anser att det i vissa sammanhang är acceptabelt med experiment på djur för att lära sig mer om sjukdomar och hur de skulle kunna botas. Acceptansen för djurförsök har inte förändrats nämnvärt mellan 2008 och 2018, men är fortsatt jämförelsevis hög i Sverige. Motsvarande siffra i Storbritannien är 66 procent och i EU 65 procent.

Förutsatt att djuren behandlas väl och inte utsätts för onödigt lidande ökar denna andel till 83 procent. Denna uppföljningsfråga ställdes inte 2008 så det finns inget jämförelsematerial, men det är tydligt att motståndet till djurförsök är flexibelt. När man förstår vad syftet är, och vet att djuren behandlas väl, är acceptansen större.

Acceptansen för djurförsök beror också på vilken typ av djur som används. Nästan åtta av tio ser det som acceptabelt med experiment på bananflugor och drygt sex av tio säger detsamma om gnagare. Endast tre av tio accepterar djurförsök på tamdjur (som hund och katt) och boskapsdjur (som ko, får och gris). Resultaten är intressanta och visar på komplexiteten vad gäller det moraliska och etiska perspektiven på djurförsök.

Majoriteten, två av tre, har mycket eller ganska stort förtroende för att forskarna följer lagar och regler för djurskydd. Det kan tolkas som att människor i Sverige har tillit till att djurskyddet i landet efterlevs.

6. Frågorna

Nedan följer de frågor som användes i telefonintervjuerna 2018. Samma frågor som ställdes 2008 ställdes även 2018 för att kunna jämföra resultaten och se hur attityderna förändrats över tid. Formuläret kompletterades med fyra nya frågor, bland annat om acceptansen för olika djurslag och förtroendet för forskarna som utför djurförsök. De nya frågorna är markerade med *.

Fråga 1: Vad är det första du kommer att tänka på när jag säger ordet djurförsök?

FÖLJ UPP: Kommer du på något mer?

Ja, nämligen (ÖPPET SVAR):

Inget

Vet ej/ej svar

Fråga 2: Har du under det senaste året sett eller hört något om djurförsök i något av följande sammanhang?

LÄS UPP 1 – 7, ROTERA ORDNINGEN, FLERA SVAR MÖJLIGA

I traditionella medier (tidningar, radio eller TV)

I sociala medier (Facebook, Twitter)*

Genom bekanta?*

Information från myndigheter

Information från en intresseorganisation eller ideell organisation

Information från ett företag

I undervisning

Annat, nämligen: (ÖPPET SVAR)

Vet ej/Ej svar

Fråga 3: Känner du till något eller några sammanhang där du tror att djurförsök förekommer i Sverige idag?

FÖLJ UPP: Kommer du på något mer?

Ja, nämligen (ÖPPET SVAR):

Nej

Vet ej/ej svar

Fråga 4: Idag förekommer i Sverige djurförsök inom den medicinska forskningen. Syftet är att forskarna ska kunna lära sig mer om hur sjukdomar utvecklas och hur de kan botas. Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på djur i sådana syften eller tycker du inte det?

Ja, acceptabelt

Nej, inte acceptabelt

Det beror på*

Vet ej/ej svar

Fråga 5: OM NEJ, INTE ACCEPTABELT ELLER DET BEROR PÅ I FRÅGA 4

Finns det några sammanhang där du tycker det kan vara acceptabelt med djurförsök?

FÖLJ UPP: Kommer du på något mer?

Ja, nämligen (ÖPPET SVAR):

Nej, ser inga sammanhang där det är acceptabelt

Vet ej/ej svar

Fråga 6*: OM NEJ, SER INGA SAMMANHANG DÄR DET ÄR ACCEPTABLET I FRÅGA 5

Skulle du resonera annorlunda om du visste att de djur som används behandlas väl och inte utsätts för onödigt lidande?

Ja, nämligen (ÖPPET SVAR):

Nej

Osäker, vet ej

Ej svar

Fråga 7*: Idag används många olika typer av försöksdjur. Anser du att det är acceptabelt att göra experiment på någon av följande djurgrupper?

LÄS 1-5 I SLUMPMÄSSIG ORDNING, LÄS UPP EXEMPLEN, FLERA SVAR MÖJLIGA

Bananflugor

Fiskar

Gnagare, t ex mus, råtta, hamster, kanin

Tamdjur, t ex hund, katt

Boskapsdjur, t ex får, gris, ko

Osäker, Vet ej

Ej svar

Fråga 8*: Det finns lagar och regler för djurskydd i Sverige. T ex måste all forskning med djurförsök godkännas av en oberoende etisk nämnd innan de får utföras. Vilket förtroende har du för att forskarna följer dessa regler?

LÄS 1-5, VÄXLA STARTPUNKT VARANNAN INTERVJU

Mycket litet

Ganska litet

Varken...eller...

Ganska stort

Mycket stort

Osäker, vet ej

Ej svar

Fråga 9*: Vart skulle du vända dig om du har frågor om djurförsök?

Skulle vända sig till (ÖPPET SVAR):

Vet inte vart jag skulle vända mig

Osäker, vet ej

Ej svar

Bakgrundsfrågor om kön, födelseår, utbildningsnivå och boende

Hösten 2018 undersökte Vetenskapsrådet allmänhetens syn på djurförsök. Denna rapport beskriver attityden till djurförsök både på ett allmänt plan och i samband med medicinska syften. Vetenskapsrådet har regeringens uppdrag att bevaka djurförsöksfrågor inom forskningen och att informera om forskning och forskningsetiska frågor samt att stimulera till debatt. Rapporten är ett led i detta arbete.

Vetenskapsrådet
Västra Järnvägsgatan 3
Box 1035, 101 38 Stockholm
Tel 08-546 44 000
vetenskapsradet@vr.se
vetenskapsrådet.se

Vetenskapsrådet har en ledande roll för att utveckla svensk forskning av högsta vetenskapliga kvalitet och bidrar därmed till samhällets utveckling. Utöver finansiering av forskning är myndigheten rådgivare till regeringen i forskningsrelaterade frågor och deltar aktivt i debatten för att skapa förståelse för den långsiktiga nyttan av forskningen.